

Kultur

När vi skriver om Jordbro är det redan för sent

Det är långt mellan innerstad och förort när det gäller konst

Av **Ulrika Stahre**

PUBLICERAD: 22 JANUARI 2020 KL. 04.00

Detta är en kulturartikel som är en del av Aftonbladets opinionsjournalistik.

FOTO: TT

Rainer Hartlebs filmer om Jordbrobarnen introducerade förorten – livet, hoppet, den nybyggda framtiden – till den dominerande kulturen. Hur mycket han än ville uppnå blev barnen, sedermera de vuxna, en sorts experimenttyper för en publik som de aldrig skulle träffa.

Det kulturella avståndet mellan innerstad och förort är mycket större än den halvtimme det tar att ta pendeln från Centralen till [Jordbro](#).

Därför hedrar det Statens konstråd att seminariet "Making matters visible" förlades till just Jordbro i förra veckan. Ämnet var en sorts utvärdering av projektet "Konst händer", ett regeringsuppdrag vars syfte bland annat var att öka delaktigheten i orter med lågt valdeltagande. Delaktighet genom offentliga konstverk – en vacker tanke, men vid utvärderingen kom också kritiska synpunkter.

Vi sitter i Jordbromalmsskolans gamla aula. Ett storslaget, tidstypiskt rum från en optimistisk tid. Skolan invigdes 1972 och var tänkt som en integrerad del av ett ungt samhälle, med bibliotek och andra kulturaktiviteter tätt bundna till sig. Och ett centrum.

Vad jag minns från min tid i detta högstadium var mest centrum, det var där det gick att skolka och sitta på kafé. Det var där vi snattade i tobaksaffären. Det var där vi åt pizza till lunch i stället för den gröt som Haninge kommun serverade av besparingsskäl.

Men det var också i aulan vi hade vår närmaste biograf. Denna fina, rentav utopiska, aula som nu ska rivs tillsammans med resten av den gamla skolan. På platsen planeras bostäder och då spelar det ingen roll att byggnaden fungerat som kulturhus stabilt i flera år.

Konst händer, som var en del av "Äga rum", kan inordnas i den projektsjuka som drabbar svenska förorter (de som oftast kallas "utanförskapsområden", eller värre "no go-zoner"). Nu skulle konsten och kulturen lösa strukturella problem, som segregation, urusel kommunal service, butiksdöd, rovdrift och renoveringar.

Eller? Nej, konsten skulle inte lösa de problemen, men erbjuda något annat. Kultur och delaktighet. En dans mellan konstråd, civilsamhället som var beställarna, och konstnärerna.

Det fanns en rejäl klapp-på-huvudet-känsla i själva regeringsuppdraget, men som Jonna Bornemark kommenterade på seminariet: det finns också en rad paradoxer. Till exempel nyttans paradox: konst kan skapa förändring, men också riskera att instrumentaliseras till något som bara är nytta, inte längre konst.

Bornemark menar att paradoxerna är handlingens villkor: det måste gå att bejaka de maktassymmetrier och spänningar som uppstår. Och hålla balansen mellan fasta ramar och prövande.

Villkoren är extremt ojämna, makten och ansvaret, som Monica Sand skriver i sin utvärdering, oftast hopblandade så att civilsamhället, beställarna, ibland upplevde sig sitta utan makt och inflytande men med ansvar.

Det blev en rad färdiga konstverk, 19 stycken på 15 platser, många av dem högtintressanta och lyckade i sina samarbeten: Johanna Gustafsson Fürsts arbete i Kungsmarken, Karlskrona; Johan Tirén och Anna Högbergs Marmorlinjen som förbinder villaområde med miljonprogram i Kristianstad.

På Jordbro kulturhus tak skapades i en workshop tillsammans med Wojciech Pindur en tjäder, "Alondra". Utanför, på det lilla torget, placerades en lysande stor näsa "Kulturhuset mitt framför näsan" av det brittiska kollektivet muf architecture/art.

Det fullt fungerande kulturhuset fick både en blick utifrån – eller en näsa – och manifesterade sig i ett eget lokalt verk. Några ändrade planer blev det ändå inte, rivningsbeslutet ligger fast och föreningar har börjat flytta ut. I en del fall även upphöra.

Kultur kräver plats, och Göran Lidbrink från Jordbro världsorkester som var en av talarna på seminariet och initiativtagare till processen med Konst händer i Jordbro, skräder inte orden när han berättar om hur huset sakta glidit föreningarna ur händerna. Rätten till kultur utan rätten till en plats att utöva kultur blir bara en tom rättighet, en floskel.

Det finns vaga löften om nytt kulturhus i Jordbro, om fyra till fem år. Mycket svävande. Och troligen mycket dyrt. Fungerande strukturer som förstörs är svåra att reparera. Det vet vi ju när vi sitter med konsekvenserna av den intensiva privatiseringsvågen i knät.

Min fråga till mig själv är varför inte jag eller flera andra skrivit om Jordbro tidigare. Elisabet Andersson skrev ett reportage i Svenska Dagbladet i våras, men redan då var det för sent. Det är ofta för sent. Klyftan mellan innerstad och förort blir aldrig tydligare än i medierna. Hur mycket vi än pratar om periferier och centrum kommer vi inte ur våra spår.

Frågan om konstens och kulturens makt att förändra, eller kanske låta sig förändras, är förstås fortfarande öppen. Jag vill gärna tro på de små små stegen framåt. När konflikter och asymmetrier kommer upp till ytan kan de också bearbetas, förhandlas, omformas. Men det där avståndet, det som är längre än en halvtimme med pendeln, det måste förkortas.

Haninge kommun skryter fortfarande på sin hemsida om delaktighet och dynamik i Jordbro kulturhus. Snart kan man skryta om nya bostadsrätter i stället.